

Mantó¹

Eddig is sokat írtak Mantóról: javára keveset, ellene sokat. Ha összerakjuk ezeket az írásokat, akkor nincs olyan épeszű ember, aki ezek alapján megfelelő véleményt tudna formálni. Belefogtam ebbe az esszébe, bár úgy gondolom, hogy nagyon nehéz megfogalmazni a véleményemet Mantóról. Bizonyos tekintetben azonban könnyű, hiszen abban a megtiszteltetésben részesültem, hogy Mantót közelről ismerem. Ha szeretnék tudni az igazat, Mantó veleszületett alteregója vagyok.

Semmi ellenvetésem nincs az ellen, amit erről az emberről eddig írtak. Annyit azonban tudok, hogy amit ezekben a cikkekben papírra vetettek, túlmegy az igazságon. Vannak, akik ördögnek mondják, és van néhány elvetemült, aki angyalnak. Várjanak csak egy kicsit! Hadd nézzem meg, hogy nem hallgatózik-e az a nyomorult... Nem! Rendben van. Eszembe jutott, hogy ebben az órában inni szokott. Este hat után mindig keserű sörbetet iszik. Együtt születünk, és gondolom, hogy együtt is halunk meg, bár lehetséges, hogy Szaádat Haszan meghal, de Mantó nem. Ez a gondolat mindig nagyon elszomorít, és ezért aztán minden követ megmozgatok, hogy közeli barátságba kerüljek vele. Ha ő megmarad, én pedig meghalok, akkor az olyan lesz, mintha a tojásbéja teljesen épen megmaradna, de a sárgája és a fehérje eltűnne.

Nem akarom hosszan fűzni a szót. Világosan megmondom Önöknek, hogy soha nem láttam olyan „egy-kettő embert”, mint Mantó, akit ha összeadnak, három lesz belőle. A háromságokról egyébként is sokat tud, de azzal is tisztában vagyok, hogy nem szedték még szét három darabra. Ezeket a jelzéseket csak az értelmes hallgató képes felfogni.

Mantót a magam módján születése óta ismerem. Egyszerre, egy időben, 1912. május 11-én születünk. Ő azonban mindig arra törekedett, hogy olyan teknősbéka legyen, amelyik ha egyszer behúzza a fejét és a nyakát, semmi nyoma ne maradjon, még ha más ezerszer keresi is. De végül is én az alteregója vagyok, és kitanultam minden mozdulatát.

Most, kérem, elmondom Önöknek, hogyan lett író ebből a számból. A kritikusok hosszas tanulmányokat írnak róla, és Schopenhauert, Freudot, Nietzschét meg Marxot idézgetve bizonyítják mindentudásukat. Mégis mérföldekre járnak az igazságtól. Mantó írói vénája két, egymással kölcsönösen ellentétes elem ütközéséből ered. Apja, Isten nyugosztalja, rendkívül szigorú, anyja pedig rendkívül lágyszívű volt. Két ilyen kő között őrlődve, elképzelhetik, milyen formájúra alakul búzamazag.

Vessünk most egy pillantást a taníttatására. Nagyon okos és végtelenül rosszcsont fiú volt. Akkoriban legfeljebb egy méter magas lehetett. Apja legkisebb gyermeke volt. Szülei szeretete adott volt számára. De három, nála jóval idősebb báty-

¹ Eredeti: *Sarkandim ke piche*. Saqi Book Depot, Delhi, 1992, 185–192. (A szerző ironikus önreflexiója.)

jával, akik idegenben tanultak, soha nem sikerült találkoznia, mivelhogy ők a mostohatestvérei voltak. Szeretett volna együtt lenni velük, és szerette volna, hogy ők nagytestvérként viselkedjenek vele. De ez a kapcsolat csak akkor lett osztályrésze, amikor az irodalmi világ már jelentős novellistának könyvelte el.

Na már most halljanak valamit arról, hogy milyen író is ő. Elsőrendű imposztor. Első novelláját „Cirkusz” címmel írta, mely a Dzsaliánvála Bágban történt brit mézárjáról szólt. Nem a saját neve alatt jelentette meg, és ezért megúszta a letartóztatást. Ezután hóbortos természete arra vitte, hogy továbbtanulásra adja a fejét. Itt nem érdektelen megemlíteni, hogy csak harmadszorra sikerült a felvételi vizsgán átmennie, és akkor is csak harmadosztályú jeggyel. Bizonyára csodálkoznak, ha megtudják, hogy urdúból meg is bukott.

Most nagy írónak tartják. Én azonban csak nevetek ezen, hiszen még most sem tud urdúul. Úgy fut a szavak után, mint ahogy a lepkevadász rohan hálójával a lepkei után. Mégsem tudja elkapni őket. Emiatt aztán írásaiból hiányoznak a szép szavak. Durván hadakozik. De bármennyi ütést mérjenek is rá, azokat a legnagyobb örömmel viseli.

A doronggal azonban nem úgy vagdalkozik, mint a közmondásbeli *dzsát* paraszt, hanem úgy, mint a hivatásos atléták. Olyan ember ő, aki nem tiszta és egyenes úton jár, hanem kifeszített kötélén. Az emberek azt hiszik, hogy még egy pillanat, és leesik... de ez a nyomorult mindmáig nem esett le. Lehet, hogy úgy zuhan majd arccal a földre, hogy soha többé nem kel fel. Én azonban tudom, halálakor azt fogja mondani, csak azért esett le, hogy véget vessen az esésére számító kielégítetlenségnek.

Már korábban megmondtam, hogy Mantó elsőrendű csaló. Ennek további bizonyítéka, hogy azt szokta mondani, nem ő gondolja ki a novellát, hanem maga a novella gondolja ki őt. Már ez is csalás. Noha tudom, hogy amikor novellát készül írni, pontosan olyan állapotban van, mint a tojni készülő tyúk – azzal a különbséggel, hogy nem valahova elbújva teszi ezt, hanem mindenki szeme láttára. Ott ülnek a barátai. Három kislánya körülötte lármázik. Ő pedig sajátos székén görnyedve tojja ki a tojásokat, amelyek idővel csipogó novellákká válnak. Felesége sokat panaszkodik rá, és gyakran mondja neki, hogy hagyjon fel a novellaírással, és nyisson inkább valami üzletet. Abban az üzletben azonban, amely Mantó agyában nyílik, sokkal több áru van holmi ékszereknél. Ő azért gyakran gondol arra, hogy ha valamilyen vállalkozást indít, akkor az ne nagykereskedelmi hűtőház legyen, ahol minden ötlete és elképzelése jéggé dermed.

Most, miközben írom ezt az esszét, félek, hogy Mantó megharagszik rám. Minden elviselhető tőle, de ha egyszer eluralkodik rajta a harag, akkor – még ha csak néhány percre is – valódi ördöggé válik. De Isten mentsen meg attól a néhány perctől...

Ami a novellaírást illeti, persze hogy a tudását fitogtatja. De mivel én a veleszületett alteregója vagyok, tudom, hogy mindez megtévesztés. Egyszer azt írta, hogy számtalan novellát rejt a zsebe. Az igazság azonban ennek az ellenkezője. Ha novellát kell írnia, akkor végiggondolkodja az egész éjszakát, de semmi értelmeset nem hoz ki belőle. Aztán felkel reggel ötkor azzal az elhatározással, hogy csak sikerül

valami érdekeset kiszippantania a reggeli újságokból. De hiába. Aztán kimegy a fürdőszobába, ahol megpróbálja lehűteni forró fejét, hogy képes legyen gondolkodni. Nem sok sikerrel. Aztán ideges lesz, és ok nélkül veszekedni kezd a feleségével. De ebben sem jár sikerrel, és kimegy, hogy vegyen magának rágszálnivaló bétellevelet. Aztán rá se néz, és az az asztalon marad. De még ekkor sem jut semmiféle novella-téma az eszébe. Végül tollat ragad, és mintegy revánsképpen felírja a papírra, hogy 786, és az ekkor eszébe ötlő gondolattal belefog a novellába.

„Bábú Gópínáth”, „Tóbá Ték Szingh”, „A megbecstelenítés”, „Mózil” – ezeket a novellákat mind ilyen imposztor módon írta. Érdekes, de az emberek rendkívül vallásellenesnek meg obszcénnek tartják, és szerintem is bizonyos mértékig annak vehető, hiszen nagyon gyakran nyúl különösen piszkos témákhoz, és írásai-ban kifogásolható szavakat használ. Ugyanakkor tudom, hogy bármilyen irodalmi szövegbe fog is, legelőször mindenképpen felírja, hogy 786, ami azt jelenti, hogy „Isten nevében”. És ez az ember, aki gyakran istentagadónak tűnik fel, pap lesz a papíron. De hát ez csak a papír-Mantó, akit – miként a papírkönnyű mogyorót – az ujjával szétszakíthatja az ember. Egyébként még vaskalapáccsal sem lehet megtörni.

Most néhány szóban megvizsgálom Mantó személyiségét. Ő tolvaj: plagizáló, csaló imposztor. Felesége figyelmetlenségét kihasználva gyakran eltüntet egy-egy számrúpiást. Odaadja neki a hazahozott nyolcszázat, aztán figyelni, hogy az asszony hova teszi. Másnap már hiányzik is onnan egy zöldhasú bankó. Amikor aztán a szegény asszony felfedezi a veszteséget, elkezd szidni a bejárónőt és a többi szolgát.

Egyébként köztudott Mantóról, hogy igazmondó. De én ezt nem vagyok hajlandó megerősíteni. Ő elsőrendű szélhámós. Kezdetben otthon szélhámoskodott. Azt is azért, mert rendkívül jól értett hozzá. Idővel azonban a felesége rájött, hogy semmi sem igaz abból, amit bizonyos dolgokról elmond. Mantó csak annyit hazudik, amennyit szükségesnek tart, de az a baj, hogy a családja most már minden szavát hazugságnak veszi. Olyasminek, mint a kormos olajból arcra biggyesztett szépségflastromot.

Ő műveletlen fajankó, aki sohasem tanulmányozta Marxot. Freudnak pedig mindmáig egyetlen könyvét sem látta. Hegelnek csak a nevét ismeri, ugyanúgy, ahogy csak névről ismeri Havelock Ellist. Érdekes azonban, hogy az emberek, úgy értem, a kritikusok, azt mondják, mindezek a gondolkodók hatással voltak rá. Amennyire én ismerem, Mantóra senkinek az elképzelései nem képesek hatni. Ő úgy gondolja, hogy minden magyarázója nagyfejű számár: nem megmagyarázni kell őt a világnak, hanem megérteni.

Azzal, hogy állandóan megértetni próbálta magát, ő maga vált olyan dologgá, amely túl van minden ráción. Gyakran beszél olyan sületlenségeket, hogy nevetnem kell.

Bízvást mondhatom, hogy az a Mantó, akit többször is perbe fogtak obszcenitás vádjával, nagyon is rendszerető ember. Olyan lábtörlő, mely önmagát seperi le és rázza ki.

Bangha Imre fordítása urdúból